

A JÁTÉK ÉS A KOOPERÁCIÓ SZEREPE AZ ÓVODAI TEHETSÉGGONDOZÁSBAN ÉS A TANULÁSI
KOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSÉBEN

Takácsné Szabó Melinda

A tehetség nem egyetlen képesség (pl. kivételesen magas intelligencia) kiemelkedését jelenti, hanem *különböző szintű képességek kölcsönhatásában érvényesülő sajátos személyiségjegy*, melynek fontos része a leküzdhetetlen belső késztetés, hajtóerő. Nemcsak rendkívüli teljesítményben nyilvánul/nyilvánulhat meg, de ettől többé-kevésbé függetlenül: speciális viszonyt teremt az egyén és a környezete között, mely akkor is fennáll, amikor az egyén valamilyen okból (betegség, kimerültség, csalódottság) nem teljesít.¹

1991-ben a Columbus Group szakértői csoportja kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy „a tehetség aszinkron fejlődés, melyben a fejlett kognitív képességek és a megnövekedett intenzitás kombinálódik, olyan belső tapasztalásokat és tudatosságot létrehozva, mely minőségében különbözik az átlagtól. Ez az aszinkronia együtt nő az intellektuális kapacitással. A tehetségesek egyedülállósága különösen sérülékennyé teszi őket, és a nevelés, az oktatás, a tanácsadás területén változtatásokat tesz szükségessé az optimális fejlődés érdekében.”² Ennek értelmében folyamatosan figyelembe kell vennünk az egész ellentmondásos, aszinkron személyiséget a tehetségfejlesztés során. A tehetséges gyermekek sérülékenységét számos empirikus kutatás bizonyítja, szorongóbbak, hajlamosabbak a depresszióra, önértékelési zavarok léphetnek fel esetükben, ugyanakkor számos adat támasztja alá azt is, hogy vannak olyan tehetséges gyermekek, akik sokkal ellenállóbbak a többiekénél. Ranschburg Jenő úgy véli, a sebezhetőség mértékét három, egymással interakcióban működő faktor befolyásolja: a tehetség típusa, a személyiség jellemzői és az oktatási helyzet.³

Óvodáskorban még nem beszélhetünk tehetségről, azonban a tehetségígéret, hajlam már megmutatkozhat. Ebben az életkorban az átlagosat meghaladó képességek, a belső motivációból adódó kitartás, amik szembetűnhetnek. A tehetségígéret a lehetőséget hordozza, ezért fontos, hogy minden kisgyermekben felfedezzük az értékeket, képességeket, hajlamokat,

¹ Ranschburg Jenő: *Tehetség és alkalmazkodás*, Saxum Kiadó, 2022, 37–39.

² Silverman, Linda Kreger: The Construct of Asynchronous Development, *Peabody Journal of Education*, LXXII. vol., 1977/3–4, 36–58.

³ Ranschburg: *Tehetség és alkalmazkodás*, 42–43.

az egyéni érdeklődést.⁴ A korai tehetséggondozás célja az adottságok minél teljesebb kibontakoztatása, a tanulás iránti vágy felkeltése, valamint a szülők megnyerése, akik kulcsszereplők ebben a folyamatban.⁵ Ők azok, akik elsőként felismerhetik gyermekük eltérő adottságait. A gyermekek képességeinek kibontakoztatása csak a családdal való szoros együttműködéssel valósítható meg.

Erika Landau (1990) tehetségesekkel foglalkozó pszichológus, kreativitás-szakértő és kutató összegezte a tehetséges gyermekek tulajdonságait (1. táblázat), melyek jelezhetik számunkra az ígéretet.⁶

1. táblázat: A tehetséges gyermekek tulajdonságai (Landau, 1990, p. 29)

Az észlelés jellemzői	Gondolkodási képességek	Lelki tulajdonságok	Viselkedés
„naiv szem”	képzelőerő	vakmerőség	játékos
nyitottság	asszociációk könnyedsége	örömkészség	domináló
érzékenység	jó emlékezet	kitartás	kalandvagyó
differentiálás	fluencia (könnyedség, fogékonyság)	ambiguitástolerancia	nem ismeri el az autoritást
összefüggések meglátása	flexibilitás (rugalmasság)	függetlenség	nem tűri a szűk kereteket
humor	eredetiség kombináció komplexitás kidolgozottság organizált önálló újrafogalmazás ítéletalkotás felfüggesztése	érvényesülési vágy	dacos

A tehetséges kisgyermek sajátosságai leginkább akkor tűnnek ki, ha azonos korú, nemű és műveltségi csoporthoz tartozó gyermekekkel hasonlítjuk őket össze. Társas-érzelmi tekintetben figyelemfelkeltő vonás lehet az idősebb gyermekek társaságának preferálása, képesség mély érzelmek átélésére, magasfokú empátiás készség, de versengésre való hajlam, vagy perfekcionizmus is megjelenhet. Mindezek védtelenebbé teszik őket a stresszel szemben, mindemellett saját egyenletlen fejlődésük is frusztrálhatja őket.⁷

⁴Nagy Jenőné: *Tehetségígéretetek gondozásának elmélete és gyakorlata, Módszertani könyv óvodapedagógusoknak, "Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel"* sorozat 6. száma, Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete, Szolnok, 2012, 18.

⁵Tóth László: *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*, Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2003, 146.

⁶Landau, Erika: *Bátorság a tehetséghez*, Calibra Kiadó, Budapest, 1997, 29.

⁷Tóth: *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*, 148.

A tehetség a birtokosának is nagy teher, kivételes képességének kibontakoztatása munkával teli „szürke” hétköznapiak ezreit igényli.⁸

A TEHETSÉG KORAI JELEI

Miraca Gross a rendkívül tehetséges gyermekek fejlődéséről és szükségleteiről szóló írásában feltárja a szélsőséges koraérettségének néhány jellemzőjét, melyre érdemes odafigyelnünk. A beszéd, a mozgás és az olvasás korai fejlődése a szokatlanul magas intellektuális képességek erőteljes előre jelzője különösen akkor, ha ezek a készségek párhuzamosan jelennek meg, valamint szokatlanul fejlett értelmi fejlődéshez kapcsolódnak. A tehetséges gyermekek átlagosan két hónappal korábban kezdenek el beszélni, a beszéd elsajátításának szakaszain is korábban és gyorsabban mennek keresztül, mint az átlagos képességű gyermekek. A szavak összekapcsolása kifejezésekké már 12 hónapos korukban megkezdődhet. Fontos megjegyezni azonban, hogy a megkésett beszédfejlődés nem jelzi azt, hogy a gyermek nem tehetséges! Mind a korai mozgás, mind a korai beszéd jelentősen hozzájárul a gyermekek információszerzési és -feldolgozási képességéhez, és ezáltal erősíti a kikristályosodott intelligenciát.⁹ Kutatások kimutatták, hogy az előrehaladott beszéd- és mozgásfejlődés nagy valószínűséggel az olvasási készségek korai fejlődését eredményezi.¹⁰

A KORAI FELISMERÉS JELENTŐSÉGE

Az óvodáskorú gyermekek intelligenciaátlaga és a későbbi IQ értékének nagysága között van statisztikai összefüggés ugyan, de ez nem jelent stabilitást, visszaesés és növekedés is előfordulhat. Az intelligencia örökletes tulajdonság, de a megfelelő környezeti hatások 10–20 ponttal is növelhetik.¹¹ Nancy Bayley (1940; 1968) amerikai pszichológus longitudinális vizsgálatai jelentősek a témában. Mentális teszteket végeztek 48 gyermekben kilenc éven keresztül egyhónapos koruktól kezdve. Csupán a gyermekek egyötöde volt képes intelligenciaszintjét megőrizni, 27% esetében 30 vagy több pont változás volt észlelhető, 33% esetében 20 pont. Voltak radikális eltérések is, egy kislány esetében 133-ról 77 pontra csökkent

⁸ Csermely Péter: Mikor értékes valaki, ha fiatal? Avagy: Eszmefuttatás a magyar jövő építéséhez szükséges készségtár néhány eleméről, *Fordulópont*, XIII. évf., 2011/1, 30.

⁹ Gross, Miraca: Small poppies: Highly gifted children in the early years, *Roeper Review*, XXI. vol., 1999/3, 207–214.

¹⁰ Hollingworth, Leta Stetter: *Children above IQ 180*, Arno Press, A New Yourk Times Compony, New York, 1975, 227.

¹¹ Ranschburg: *Tehetség és alkalmazkodás*, 63–72.

az érték, egy kisfiú intelligenciaszintje 95-ről 160-ra emelkedett, később ismét csökkenést mutatott 25 ponttal. Összefüggést találtak a változások és a családi háttér stabilitása között.¹²

A család, a kortársak, az óvoda, az iskola, a társadalom alkotja azt a szociális mezőt, amiben a gyermek felnő. Ez a mező felelős a gyermek képességeinek (kognitív, motoros, szociális) kialakulásáért. Nem tudható, kinél mely képesség az, amely tehetségig fejleszthető, éppen ezért minden gyermek esetében törekedni kell minden képesség maximális fejlesztésére. Néhány tehetségterület azonban már kora gyermekkorban is felismerhető. Ezek a matematikai, a sport-, tánc- és a zenei tehetségek.¹³

A kiemelkedő teljesítmény egyértelműen jó alap például a zenei tehetség azonosításához, ugyanakkor a korai években nagyon ritka, ilyen „csodagyerek” pl. Mozart, vagy Liszt Ferenc. A zeneművelő, zenekedvelő családból származó zenei tehetséget könnyen felismerik. A zenei háttér hiányából adódóan azonban veszíthetünk tehetségeket. A korai években a zenei rátermettség, ami érzékelhető.¹⁴ Gordon úgy véli, hogy a zenei tehetség kibontakoztatása korai fejlesztés nélkül nem megvalósítható. Nézete szerint, ha a fejlesztés alapjait nem rakjuk le kilenc éves korig, az ekkorra elért szint stabilizálódik, a későbbiekben már nem haladható meg.¹⁵ „Minél nagyobb a veleszületett potenciál, annál korábbi és intenzívebb fejlesztést igényel.”¹⁶

A matematikai tehetség felismerése több szempontból is jelentős, ugyanis a kisgyermekkorban már jelentkező kiemelkedő képesség és érdeklődés, mely magasabb szintű gondolkodásban és az absztrakciós képesség korai megjelenésében nyilvánul meg, később más területekre kanyarodhat.¹⁷

Kutatások igazolták, hogy a tehetségek közötti alulteljesítés a korai években való támogatás és intellektuális kihívás hiányából adódik. Ezért van szükség arra, hogy már a korai években felismerjük a tehetségüket és segítsük képességeik kibontakozását. A korai azonosításnak különösen nagy a jelentősége a hátrányos helyzetű gyermekek esetében, ahol a szülők megnyerése elengedhetetlen, fontos, hogy segítséget nyújtsunk ígéretes gyermekük megfelelő

¹² Bayley, Nancy: Mental growth in young children, in Whipple, Guy Montrose (Ed.): *The thirty-ninth yearbook of the National Society for the Study of Education: Intelligence: Its nature and nurture, Part 2, Original studies and experiments*, Public School Publishing Co, 1940, 11-47.

¹³ Petriné Feyér Judit: A tehetséges gyermek, tanuló, in Falus Iván (szerk.): *A didaktika kézikönyve - Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*, Akadémiai Kiadó Zrt, 2023, 233–234.

¹⁴ Gertheis Pirokska: *A zenei tehetség korai megjelenése az életrajzokban*, 2009, 27–29.

¹⁵ Turmezeyné Heller Erika: A zenei tehetség felfedezése és fejlesztése in Balogh László (szerk.): *A tehetség felismerése és fejlesztése*, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, 2011, 418.

¹⁶ Turmezeyné Heller Erika: *A zenei tehetség felfedezése és fejlesztése*, 418.

¹⁷ Gyarmathy Éva: Matematikai tehetség. *Új pedagógiai szemle*, LII. évf., 2002/5, 110-115.

támogatásához.¹⁸ Az, hogy egy ember mennyit tud felszínre hozni a benne rejlő képességekből, hétéves korig eldől. A korai felismerés és gondozás ezért is fontos.¹⁹ Bár az óvodai nevelésben célirányos tehetséggondozás nem történik, mivel ebben a korban még egyértelműen nem állapítható meg teljes bizonyossággal egy kisgyermek tehetségének iránya és mértéke sem.²⁰

A VIZUALITÁS FONTOSSÁGA ÓVODÁSKORBAN

Óvodáskorban a vizuális tevékenységek kiemelt szerepet töltenek be. A gyermekek szabadidejükben szívesen rajzolnak, festenek, barkácsolnak, gyurmáznak, agyagoznak. Ezen tevékenységek jól fejlesztik a kézügyességet, finommotorikát, térbeli tájékozódást, mindemellett a feszültséglevezetésnek egy fontos eszköze, de örömforrás is egyben. Ebben a korban óvatosan kell bánni a vizuális tehetségígéret kifejezéssel.

A vizuális tehetség is megmutatkozhat már gyermekkorban és spontán, mint a buzgár tör elő sokukból, bár viszonylag elég ritka. Nem elegendő azonban egy szép képet festeni. Szükség van a kreativitás révén új utak, képzőművészeti irányzatok feltárására az addig ismeretlen módszerek és témák bevezetésével.²¹

Gyakran tapasztaljuk, hogy egy gyermek az átlagosnál szebben rajzol már háromévesen, sorra ontja az alkotásokat, látszólag az érdeklődés is adott. Csoporttársaihoz viszonyítva még inkább megerősítést nyerhet bennünk, hogy érdemes lehet ezzel a területtel foglalkozni az esetében. Fontos tudni, hogy sok esetben a kiemelkedő (saját társaihoz viszonyított) készségek mögött gondos szülői háttér húzódik meg. A gyermeket már egészen kicsi korban ösztönözték szülei a rajzeszközök használatára, biztosították számára az ehhez szükséges eszközöket, teret és időt, azaz a környezetet, míg társai esetében ez nem volt jellemző. Az óvodában azonban minden gyermek számára adott a lehetőség az alkotásra. A gyurma, színesceruza, zsírkréta, később filctoll, festékek, ecsetek (jó esetben) szabadon a gyermekek rendelkezésére állnak már kiscsoportban. Hamar feltűnhet, hogy a megváltozott környezet és a lehetőségek kiaknázásával sok gyermek behozza a lemaradását és az ígéretesnek vélt gyermek átlagosnak bizonyul. Ezért

¹⁸ Tóth: *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*, 146.

¹⁹ Füllér Gizella: Tehetséggondozás korai gyermekkorban?!, *Iskolakultúra*, IX. évf., 1999/3,32.

²⁰ Takácsné Szabó Melinda: Az óvodai tehetséggondozásban a stimuláló környezet megteremtése a legfőbb feladat! in Kovács Tibor Attila (szerk.): *Tehetségek hite: Hallgatói tanulmánykötet*, L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2019, 28.

²¹ Czeizel Endre: A tehetség genetikai alapjai, in Balogh László (szerk.): *A tehetség felismerése és fejlesztése (Kézikönyv a tehetséggondozás gyakorlatához)*, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, 2011, 36.

is fontos, hogy a pedagógusok tisztában legyenek a különféle tehetségterületek jellemzőivel, ezáltal elkerülhetők a téves megítélések.

Gyarmathy Éva (2002) összegyűjtötte a képzőművészeti tehetségekre jellemző tulajdonságokat, melyek segítséget nyújthatnak az azonosításban:

- Már kétévesen tudnak felismerhető alakokat rajzolni.
- Sok részletet ábrázolnak gyerekkorban a rajzaikon.
- Rajzaik realisztikusak.
- Ügyesen tudnak másolni.
- Rengeteg időt töltenek rajzolással.
- Szeretik magukat rajzban kifejezni.
- Kiváló a vizuális emlékezetük.
- Vizuális feladatokban kiválóak.
- Vizuális memóriájuk különlegesen jó.
- A változásokat a képen jól észreveszik.
- Képekben gondolkodnak.
- Rajzaikban újszerű elemek, ötletek mutatkoznak.²²

Az átlagnál magasabb szintű vizuális készségekkel rendelkező gyermekek továbbra is kiemelkednek társaik közül (1-2. kép). Adél jelenleg 4. osztályos tanuló, több neves rajzversenyen ért el helyezést, tanítói tehetséggondozásra javasolták, bekerült iskolája tehetséggondozó programjába.

1. kép: „Hangyacsalád” (Adél, 3 éves, Budapest)

²² Gyarmathy Éva: Képzőművészeti tehetségek. *Új Pedagógiai Szemle*, 2002, LII. évf., 2002/6, 50–55.

2. kép: „Ló a folyónál” (Adél, 6 éves, Budapest)

Sok vélekedéssel ellentétben a művészi képességeket sem lehet függetleníteni az általános intelligenciától. A magas szintű alkotások megteremtéséhez szükség van kreativitásra, melyhez bizonyos szintű intellektus szükségeltetik. A vizuális tehetség olyan speciális terület, melyet nem lehet mérni intelligenciatesztekkel, leginkább arról ismerhetők fel, hogy rajzaikban már gyermekkorban is a realisztikus ábrázolásra törekednek, alkotásaik komplexek, strukturáltak. Azonban nem elhanyagolható tény, hogy a kézügyesség fejlődésével az intellektuális fejlődés is bekövetkezik.²³ Ezért is érdemes az óvodai nevelésben nagy hangsúlyt fektetni a vizuális tevékenységekre és a szabad alkotások lehetőségének biztosítására.

A KÖRNYEZET BEFOLYÁSA

„Óriási különbséget jelent a gyerekek szempontjából, hogy olyan környezetben élnek-e, ahol a tehetséget értékelik, és mindent megtesznek a fejlesztéséért, vagy olyanban, ahol a tehetséget hagyják parlagon heverni.”²⁴ Tehát a környezet fogékonysága meghatározza a tehetségek azonosításának lehetőségét. A kulturális tényezők is befolyásolják, mely képességek válnak kiemelkedővé. Képességeink egy része azért nem fejlődik ki, mert a környezet nem várja el. Az atipikus fejlődésű és szociokulturálisan hátrányos helyzetű gyermekek között is adott a

²³ Gyarmathy Éva: Képzőművészeti tehetségek. *Új Pedagógiai Szemle*, 2002, LII. évf., 2002/6, 50–55.

²⁴ Csíkszentmihályi Mihály: *Tehetséges gyerekek - Flow az iskolában*, Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2010, 14.

lehetőség a tehetség megjelenésére, esetükben azonban gyakori, hogy a tehetség lehetőségét sem feltételezik a szakemberek. A tehetségvesztés esetükben sokkal gyakoribb, melyért a környezeti tényezőkből adódó hiányosságok felelősek.²⁵

A TEHETSÉGFEJLŐDÉST TÁMOGATÓ PEDAGÓGUSSZEMÉLYISÉG

„Az óvodai tehetséggondozásban a stimuláló környezet megteremtése a legfőbb feladat.”²⁶ A pozitív légkör és a kiegyensúlyozott kapcsolatok jelentőségteljesek. A tehetségígéretes tanuló a csoportban kihívást jelent a benne működők számára. A flow-képes tehetséggondozó pedagógus humanisztikus alapelveket követ, személyközpontú módszereket alkalmaz, gyakori, hogy ő is számos tehetségvonást hordoz magában, olyan jellemzőkkel rendelkezik, melyek segítségével jól illeszkedik a tehetséges tanulók szükségleteihez. Figyelembe veszi a gyermekek képességeit, igényeit és érdeklődését, a tanulás örömeivel motiválja a gyermekeket. Megadja számukra a szabadságot, lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermekek maguk válasszák meg az érdeklődésüknek megfelelő tanulási helyzeteket. A hosszú távú fejlődést oly módon biztosítja, hogy érdekes feladatokkal irányítja a gyermekek figyelmét, miközben a képességekkel való összhangra is ügyel. Visszajelzéseivel a fejlődést segíti. Jó érzékkel tudja, mikor kell a háttérbe húzódnia és mikor adjon támogatást. Az ilyen pedagógus magasfokú rugalmassággal rendelkezik, időt szán a gyermekek alapos megismerésére. Az úgynevezett *flow-pedagógusok* jellemzői ezek.²⁷ Jelenlétük a gyermekek között könnyed, természetes. Ezek a személyiségjegyek megkönnyítik az ígéretes gyermekekkel való foglalkozást. A kulcs a személyes interakciókban van.

A jó tehetséggondozó pedagógus szociális hajtóerővel rendelkező személy, kinek hatékonysága nem máson alapul, mint a szakértelmén, és személyes vonzerején, jól tud élni a jutalmazás/büntetés erejével. Kiemelten fontos, hogy érzelmileg kiegyensúlyozott legyen, hiszen a pedagógiai szituációkban intenzív érzelmi kommunikáció történik.²⁸ A kiegyensúlyozott érzelmi állapot csak kellő önismerettel és folyamatos önreflexióval érhető el. Minden pedagógusnak és személynek egyaránt szüksége van arra, hogy megismerje önmagát, tisztában legyen a képességeivel és határaival, feltárja erősségeit, gyengeségeit, hiányosságait

²⁵ Gyarmathy Éva: Csodagyerekek és a tehetség, 2005, <https://elekbenotthon.hu/2005/04/gyarmathy-eva-csodagyerekek-es-a-tehetség/> (Letöltés: 2024. június 25.)

²⁶ Takácsné Szabó: Az óvodai tehetséggondozásban a stimuláló környezet megteremtése a legfőbb feladat! 2019, 32.

²⁷ Harmatiné Olajos Tímea: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*, Didakt Kiadó, Debrecen, 2011, 138-139.

²⁸ Sallay Hedvig: Tanári szerepek percepciója: egy általános iskolai felmérés tanulságai. Magyar Pedagógia, XCV. évf., 1995/3-4, 201.

igyekezzen ennek megfelelően pótolni, hogy teljes életet élhessen. Ez nagyon kevés ember számára természetes. Az önreflexiók segítik mind a személyes, mind a szakmai fejlődést, segítenek abban, hogy reálisan tudjunk önmagunkra tekinteni. Így megelőzhető lenne a kiégés is.

A pedagógus feladata a megfelelő klíma kialakítása, nagy szerepe van abban, hogy a különféle képességekkel, háttérrel bíró gyermekek be tudjanak illeszkedni, el tudják fogadni egymást. Az egyéni bánásmód alkalmazása nem könnyű feladat. Egy óvodai csoportba átlagosan 25 gyermek jár, az óvodapedagógusnak minden gyermek személyiségét, igényeit, képességeit figyelembe kell vennie a mindennapok során. Ehhez, ismét hangsúlyoznunk kell, a gyermekek és a családi háttérük alapos megismerése szükséges, enélkül nehezen tudná elősegíteni a gyermekek fejlődését. Minden gyermeknek saját fejlődési üteme van, éppen ezért önmagához mérten kell a fejlődés irányát és ütemét is meghatározni, minden gyermek egyéni elért teljesítményét önmagához kell viszonyítani, ami a gyermek ismerete nélkül ez nem lehetséges.

„Azok tudják a tehetségeket azonosítani, akik nem félnek a szokatlantól, akik a váratlant nem sorscsapásként, hanem örömként, saját fejlődését is elősegítő újdonságként élik meg. Egy tehetséges ember minden vele foglalkozót gazdagít. Miért? Mert nem lehet szokványosan viszonyulni hozzá. A kreativitásra csak kreativitás lehet a válasz. A tehetség mellett mi is tehetségesebbek leszünk. Ezért érdemes elviselni azokat a viselkedésbeli furcsaságokat, amellyel a tehetség igen sokszor együtt jár.”²⁹

A JÁTÉKBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

Az óvodáskorú gyermek számára a játék elsődleges, mi sem természetesebb, mint a játékon keresztül való kapcsolódás, fejlesztés. Az óvodai nevelésben a tevékenységek nagy része játékba ágyazva tud a leghatékonyabban megvalósulni. A gyermeki fantázia szárnyal, pillanatok alatt képesek átváltozni egy állattá, új helyszínekre kalandoznak a játékban, mely számukra a valóság élményét adja, akkor ott, az adott játékban az a valóság. A játékban bármi lehetséges, pillanatok alatt az űrbe repülhetnek és felfedezhetnek egy új bolygót, ahol különleges lényekkel találkozhatnak, melyeket felruházhatnak különféle tulajdonságokkal.

²⁹ Csermely: Mikor értékes valaki, ha fiatal? Avagy: Eszmefuttatás a magyar jövő építéséhez szükséges készségtár néhány eleméről, 30.

Teljesen belefeledkeznek a játékba és minden más megszűnik számukra. Csíkszentmihályi Mihály (2010) ezt nevezte flow-állapotnak: „valamilyen tevékenységbe annyira belefeledkeznek, hogy nem érez fáradtságot, és minden mással megszűnik a kapcsolata, csak magával a tevékenységgel van elfoglalva”.³⁰ Az óvodai életben számos lehetőség adódhat a flow-élmény átélésére a belső motiváció vezérelte tevékenykedés által. Ha megfigyeljük az óvodás gyermekek tevékenységét egy délelőtti folyamán jól látható a sokszínűség, ami egyszerre jelen van. A tömegoktatásban alkalmazott módszerek, mint a frontális ismeretátadás ritkán kap helyet. A külső szemlélő számára úgy tűnhet, nincs rendszer a tevékenységek között, hiszen többféle folyamat zajlik egyszerre, párhuzamos munkaformában. Az óvodapedagógus jó esetben nem egyféle tanulási, fejlődési lehetőséggel készül. A terembe lépve a látogatónak feltűnhet, hogy minden gyermek elfoglalja magát valamivel. Az egyik asztalnál épp festés zajlik, izgatott beszélgetésekkel tarkítva, egymás munkáját csodálva, időnként utánozva (ami szintén a fejlődés egyik útja). Érdekes ilyenkor figyelni a beszélgetésre, a gyermekek tapasztalatot cserélnek egymással, nagyon szívesen segítenek társuknak megvalósítani, amit ők kitaláltak. Bízgatják, dicsérik egymást, tanulnak egymástól.

A másik asztalnál rajzolnak, elmélyülnek a saját képzeletvilágukban és igyekeznek elképzeléseiket papírra vetni, szinte csend van az asztalnál, időnként elkérnek egy-egy eszközt. A harmadik asztalnál néhányan takarót varrnak a babáiknak, a szőnyegen építkezés folyik, a babkonyhában készül az ebéd, a babaszobában szülést vezetnek le. A szemlélődő úgy vélheti, az óvodapedagógusnak nincs sok szerepe itt, a gyermekek szépen játszanak, mindenki elmerült a saját tevékenységében, időnként átpártol egy másik csoporthoz és ott folytatja a játékot. Az óvodapedagógus nem részese aktívan egy elfoglaltságnak sem, facilitátorként van jelen, a lehetőséget teremti meg. A festőasztalra sűrűn rápillant, pótolja a festéket, segítséget nyújt a festőköpenyekkel és az eszközökkel, megcsodálja a gyermekek munkáit. A varrőasztalnál cérnát fűz be, segít elkezdeni a következő oldalát a takarónak, vagy tömőanyaggal kitölteni a két anyag közötti részt. A tervezett tevékenység is úgy megy végbe, hogy a gyermekek az alkotótevékenységet teljes átéléssel végzik, mindeközben képességek sora fejlődik, erősödik. A célt, melyet kitűztek igyekeznek elérni, vágynak arra a festményre, ahogy vágynak arra is, hogy babájukat azzal a takaróval takarják majd be, melyet ők maguk varrtak. Már majdnem az összes lány készített párnát az elmúlt héten, néhány fiú is belevetette magát a munkába. Készülnek a takarók is, nehogy megfázzanak. Már a harmadik hete dolgoznak ezen a gyermekek, a tevékenységet két kislány találta ki, az óvodapedagógus segített a

³⁰ Csíkszentmihályi: Tehetséges gyerekek - Flow az iskolában, 30.

megvalósításban, a többieket is motiválta társaik sikere. A gyermekek szívesen tanulnak, főként, ha azzal foglalkozhatnak, ami őket érdekli, erre is teret tudunk biztosítani az óvodában, beleértve a szabad játékokban rejlő potenciált is.

A flow-állapot komplexitáshoz vezet, hiszen az élmény fenntartásához szükséges új és egyre nehezedő feladatok a képességek továbbfejlesztését igénylik. Előtérbe kerül a belső ösztönzés, érdekes feladatokkal és az új ismeretek elsajátításának örömeivel kecsegtet, motivál. Ehhez szükséges, hogy figyelembe vegyük a tanulók igényeit, érdeklődését, és a tanulási környezetet is ehhez igazítsuk. A pedagógus- gyermekkapcsolat erősebbé válik, a társakkal való kapcsolódás zökkenőmentesebb, ami elősegíti az integrációt, az elfogadást, a szabadság pedig a differenciálódást.³¹

A gyermekek érdeklődését és fejlettségét tekintve, gondosan kiválasztott játékeszközök a motiváció szerves részét képezik. Figyelni kell a játékok minőségére, mennyiségére és folyamatos cseréjére. Ügyelni kell a fejlődés lehetőségének biztosítására is. Fontos, hogy kiválasztásukat ne az életkor alapján határozzuk meg!

A játéktevékenység megfigyelésével könnyedén kaphatunk információt a gyermekek képességeit illetően. A játékok kiválasztása, alkalmazása során öndifferenciálás is történik, a gyermek maga határozza meg, hogy szüksége van-e a szabályok átismétlésére, az adott játékot mely fokozaton kezdi, milyen stratégiát alkalmaz, hogyan gondolkodik. Társasjátékok esetében jól megfigyelhető a szabálytudat, kudarctűrés és a társas készségek. A különféle játékok (tangram, logikai készlet, táblás játékok, társasjátékok, különféle építőelemek, sakk) melyek az óvodákban is fellelhetők számos lehetőséget kínálnak a fejlődésre. Ezekből mutatunk be néhányat.

A *tangram* (3. kép) egy ősi kínai kirakójáték, mely a kreativitást fejleszti játékos módon. A tangram, a ravaszság hét deszkája, mivel hét darab, tannak nevezett elemből áll (öt db egyenlő szárú háromszög, egy négyzet és egy paralelogramma), a tanok együtt egy négyzetet alkotnak. A hét elem, tan segítségével számtalan ábra alkotható két dimenzióban, az érdeklődésnek vagy a témának megfelelően. A legfontosabb szabály, hogy az összes elemet fel kell használni és azok nem fedhetik egymást. Folyamatos a megújulás, hiszen mindig lehet valami újat kitalálni. A gyermekek tapasztalatot szerezhetnek a síkgeometriai formákról, megállapíthatják a formák közötti azonosságokat és különbözőségeket. Megtapasztalják, a teljesség igénye nélkül, a

³¹ Petriné Feyér Judit: A tehetséges gyermek, tanuló, 247-248.

hasonlóság, egybevágóság fogalmát, a csúcsok számát, azt, hogy egy tannak hány oldala van, hogy két alakzat ugyanolyan alakú/ugyanolyan alakú, de kisebb/nagyobb.³²

3. kép: Tangram fából_ Saját fotók

A *logikai készletet* Dienes Zoltán fejlesztette ki. A közismert logikai készlet 48 darabból áll, minden elemnek négy tulajdonsága van. Megkülönböztetjük őket méretük alapján, lehet kicsi vagy nagy; színük szerint: piros, sárga, zöld, kék; forma szerint lehet: kör, háromszög vagy négyzet; felülete lehet tömör vagy lyukas. A gyermekek játékos módon ismerkednek a síkgeometriai formákkal, megtapasztalják a formák tulajdonságait, különbözőségeit, összehasonlításokat tehetnek. Számos geometriai tevékenység elvégezhető a készlet segítségével, ilyenek konstruálás, transzformáció, vizuális memória fejlesztése. Kiválóan alkalmas sorozatalkotásra, relációk fogalmának kialakítására, halmazalkotásra. Számos reprezentációja bekerült a mindennapi óvodai gyakorlatba. Használhatók helyette hétköznapi eszközök is, mint például gombok.³³

A *logikai táblás játékok, társasjátékok* kiválóan alkalmasak a gyermekek értelmi képességeinek fejlesztésére, a tehetséggondozás céljára, erősítik a szociabilitást, fejlesztik az önálló, rendszerezett logikus gondolkodást. Kiválóak annak megtanítására, hogy „a helyes következtetés menetében a premisszák igazsága szükségszerűen maga után vonja a konklúzió

³² Holop Szilvia „Játsszunk matematikát, 2013, <http://www.batorkeszialap.com/index.php/oktatasugy/ovisarok/333-jatsszunkmatematikat> (Letöltés: 2024. május 01.)

³³ Pintér Klára: Játsszunk Dienes Zoltán Pál logikai készletével!, 2012, https://www.jatektan.hu/jatektan/2012_006/pinter_klara.pdf (Letöltés: 2024. május 26.)

igazságát, azt, hogy lehetetlen olyan szituáció, amelyben a premissák igazak, a konklúzió pedig téves.”³⁴

A *szabályjátékok* önmagukban az elvárásoknak való megfelelést hordozzák. Kiválóak a szabálytudat alakítására, mindemellett türelemre, kitartásra, figyelemre, becsületességre, igazságosságra nevelnek. A gyermek elsősorban a játékért vállalja a szabályokat, másodsorban a pedagógus iránt érzett szimpátiáért.³⁵

DUPLO® és a *LEGO®* könnyedén összeépíthető elemekből áll. A duplo nagyobb és kompatibilisebb elemei a fiatalabb korosztályt célozza meg. Fejleszti a szín és formafelismerő képességet, szem-kéz koordinációt, erősíti a gyermeki fantáziát, kreativitást és logikát. Az alkotásnak csak a képzelet szab határt. A LEGO® elemek különösen alkalmasak a kíváncsiság felkeltésére a variálhatóságuk révén (két klasszikus nyolc „bütyökkel” rendelkező téglá esetében például az elemek összekapcsolására 24 féle kombináció létezik). Ki kell tapasztalniuk, mely elemek illeszthetők egymásba, megfelelő erő kifejtés szükséges az elemek összeillesztéséhez, ezzel is elősegíti a finommotorika fejlődését.³⁶

A különféle méretű és színezésű *fakockák* szerves elemei az óvodai játékkészletnek, minden óvodában megtalálhatók. A testek tulajdonságai jól elmélyíthetők a velük való építkezés során.

A színesrúd készletet leginkább építés céljára használják a gyermekek az óvodában, a különféle hosszúságú rudak tulajdonságaival ekképp ismerkednek. Anélkül valósul meg ez a folyamat, hogy irányított tevékenység elemeiként jelennének meg ezek az eszközök. Használatuk belső motivációból ered.

A *sakk* viszonylag kevés óvodai csoportban van jelen. Fontos megemlíteni azonban a témával kapcsolatban, hogy számos magyar óvodában adott a lehetőség, hogy a gyermekek sakkfoglalkozáson vehessenek részt általában 5 éves kortól. A sakk alapelemeit és logikai összefüggéseit ismerhetik meg a gyermekek játékos formában. Megtanulják a sakk szabályrendszerét, a figurák tulajdonságait. Az óvodák számára is megnyílt, az iskolákban 2013 óta sikeresen alkalmazott, BELMA díjas Sakkpalota Program, melyet Polgár Judit nemzetközi sakknagymester, nyolcszoros sakkolimpikon fejlesztett ki. A Sakkjátszótér Komplex Képességfejlesztő Program 32 leckéből áll, és lépésről lépésre fejleszti az 5-6 éves gyermekek gondolkodását. A program során nem cél a sakk tanítása. Első lépésként érzelmi kötődés alakul

³⁴ K. Nagy Emese: *Gondolkodásfejlesztés táblajátékkal*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2014, 11.

³⁵ Perlai Rezsőné: *Erkölcsei nevelés az óvodában, Az óvodások viselkedéskultúrája*, Flaccus Kiadó Kft, 2014, 70.

³⁶ Sebestyén Krisztina – Nagy Balázs – Szabó József Mihály: LEGO® készletekkel való fejlesztés lehetőségei a kora gyermekkori nevelésben. *Gyermeknevelés*, VIII. évf., 2020/1, 68–74.

ki a gyermekekben a sakkfigurák iránt. Polgár Judit számára a sakk nem cél, hanem eszköz, ő nem a sakkot tanítja, hanem a sakkkal tanít.³⁷

A fent említett játékok alkalmasak lehetnek a matematika iránt érdeklődő gyermekek számára is, akik az eszközöket egy magasabb szinten használva kiváló ötletekkel és megvalósításokkal gazdagíthatják társaikat. Az alábbi képen (4. kép) egy négyéves kislány néhány saját tervezésű LEGO építménye látható.

4. kép: Metro, pingvin, elefánt, Mazsola (Adél, 4 éves, Budapest)

A szövegalkotás, mesélés gyakorlására készült el a „Mesekocka”, melyet a Sztorikocka ihletett (4. kép). A játék jól fejleszti a kommunikációt és a fantáziát, gyakorolhatják a gyermekek a történetmesélést. A kockák minden oldalán egy-egy ábra látható. A gyerekek a négy kockával egyszerre dobnak, a dobott képeket felhasználva alkotnak egy történetet. Kezdetben játszhatjuk úgy a játékot, hogy a négy kép alapján egy gyermek elkezdí a történetet, a következő egy másik kép segítségével tovább szövi azt. Aki már ügyesebb egyedül is próbálkozhat a meséléssel. Használhatják a mesékből tanult szófordulatokat (Egyszer volt, hol nem volt...). Végül közösen címet adunk a mesének. Az a gyermek is sokat tanulhat ebben a játékban, akinek keveset olvasnak. Érdeemes nagyobb méretben (pl. 20x20 cm) elkészíteni, így a szőnyegen játszva még több gyermek bevonható, akár megfigyelőként is.

³⁷ Polgár Judit Sakkalapítvány 2018. <https://www.sakkjatszoter.hu/index.php> (2024. 06. 09.)

5. kép: " Mesekocka" – Kommunikációs társasjáték_ Saját tervezés

A KOOPERATÍV TECHNIKÁK SZEREPE AZ ÓVODAI KÉPESSÉGFEJLESZTÉSBEN

A gyermek átlagon felüli képességeit kooperatív játékokkal, tevékenységekkel is érdemes kihívásra készítenünk már óvodáskorban. A csapatmunka, projektmunka, tematikus hetek már a kezdetektől fontos részei a csoport életének, mely nem kifejezetten csak az iskolába készülők tanulási formája kell legyen. A legkisebbek is részt vehetnek bármely tevékenységben, ami felkelti az érdeklődésüket. Az egészen kicsikben is felébred a vágy a tevékenységekbe való bekapcsolódásra. Számos alkalom nyílik az év folyamán ilyen jellegű együttműködésre, például a közös ajándék készítésekor az óvoda születésnapjára, a projekt/projektszerű tevékenységek során mindenki bekapcsolódik a képességeinek megfelelően a közös cél megvalósításába.

A mindennapokban teljesen természetes módon valósul meg az egymásra való odafigyelés a napirend tartása során is, hiszen a szabályok, szokások mindenkire vonatkoznak, ezeket szem előtt tartva kell működniük. A csoportszobai tevékenységek során, az udvari játékban, egy-egy esemény kapcsán mindig szükséges, hogy figyeljünk egymásra, szükség van toleranciára, türelemre. Az egymásra figyelés azonban nem ugyanaz, mint az együttműködés. Amikor ráhangolódunk a másik emberre és elindulunk felé azon a ponton jön létre az együttműködés. Az együttműködési készség fejleszthető közös játékkal, zenéléssel, a szerepjátékokban, társasjátékokban, a közös munkálkodás során.³⁸ Remek lehetőség adódik a mozgás során páros és kiscsoportos gyakorlatok bevezetésére. Nagycsoportban előtérbe kerülhetnek a csapatjátékok (hógolyó, kidobós, partizán), sorversenyek. A csapatmunka, kooperáció előnyei jól kiaknázhatók a közös alkotásokban, úgy alakulhatnak a képességek, hogy közben

³⁸ Uzsálné Pécsi Rita: *A nevelés az élet szolgálata, Az érzelmi intelligencia fejlesztése, A lélek mozgását kísérő nevelés, Felnőttkor, csecsemő- és kisgyermekkor*, Kulcs a muzsikához kiadó, 2010, 32.

természetes módon fejlődik az érzelmi intelligencia is. Az óvodai lét tehát az együttműködésről szól, a társas érintkezések fontos terepe.

A kooperatív technikák olyan képességrendszerket fejlesztenek, melyekben már megjelenik a rendszerszerű gondolkodás. Együtt kell dolgozniuk, folyamatosan kommunikálniuk kell egymással, irányítaniuk kell a folyamatot. Képesnek kell lenniük megtervezni, megszervezni a „munkafolyamatokat”, előre kell gondolkodniuk és kezelniük kell a váratlan helyzeteket.³⁹

Az egyén már meglévő képességei, mint olvasás, írás, számolás, beszéd-készség, odafigyelés, keveset érnek akkor, ha nem tudja azokat hasznosítani más emberekkel való kapcsolatépítés terén, kooperatív interakcióban, a saját karrierjének elősegítésére, vagy az őt körülvevő közösség alakítására.⁴⁰ Azt a fontos készséget, hogy megtanuljuk hasznosítani a tudásunkat, építeni a környezetünket már óvodáskorban el kell kezdeni kialakítani.

2024-ben közzé tették a legújabb XXI. századi készségkörképet, mely a munkáltatók által leginkább preferált készségeket tartalmazza, melyek nemcsak a STEM-diplomások munkaerőpiacra való felkészítése tekintetében kiemelkedők, hanem valamennyi szakterületre érvényesíthetők: 1. önmenedzselés, céltudatosság, kitartás; 2. alkalmazkodóképesség, rugalmasság és stressztűrés; 3. kreativitás, kíváncsiság, nyitott gondolkodás, a lehetőségek felismerése; 4. felelősségvállalás és becsületesség; 5. érzelmi intelligencia és empátia; 6. jóllét, pozitív hozzáállás és tudatosság. (Természetesen a szakmai tudás és az élethosszig tartó tanulás mellett.) Fontos továbbá, hogy az egyén képes legyen az önreflexióra, felkészüljön a váratlan helyzetekre, kreatív megoldásokat találjon a felmerülő problémákra úgy, hogy közben együtt tud működni másokkal.⁴¹ A feladat nem egyszerű a mai oktatási rendszerben uralkodó tanulási módokat tekintve. Azonban egyre több intézményben fektetnek hangsúlyt az együttműködési készségeket fejlesztő tevékenységek bevezetésére. A felsorolt készségek fejlődése javarészt egészen kicsi kortól megkezdődik, ha a gyermek környezete ezt támogatja. Minél korábban találkozik a gyermek elvárásokkal ezeknek a készségeknek alkalmazására, annál könnyebben fejlődnek ki spontán módon ezek a személyiségvonások.

A projekt módszer tanulócentrikus tanulási mód. A pedagógusnak a feltételeket kell megteremtenie az alkotáshoz, tapasztalatszerzéshez, facilitátorként irányítja a folyamatot.

³⁹ Kiss Papp Csilla: Vizuális tehetséggondozás, in Mező Ferenc – Kiss Papp Csilla – Subicz István: *Képzőművész tehetségek gondozása*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010, 85-86.

⁴⁰ Horváth Attila: *Kooperatív technikák, Hatékonyság a nevelésben*, OKI Iskolafejlesztési Központ, Nagy-Gáspár Kft. Budapest, 1994, 17–19.

⁴¹ Györgyi Bajka: Európai készségkörkép: melyek a legkeresettebb XXI. századi készségek? 2024, <https://epale.ec.europa.eu/hu/blog/europai-keszsegkorkep-melyek-legkeresettebb-xxi-szazadi-keszsegek> (Letöltés: 2024. június 30.)

Minden gyermek a képességeihez mérten vesz részt a tevékenységekben.⁴² A szociális készségek fejlesztése is megvalósul a feladatok megbeszélése, megosztása és a konfliktusok megoldása során. A folyamat végén az elkészült produktum igazolja a teljesítményt, a gyermekek együtt élik meg a sikert, melyek hatására pozitívan tekintenek a tanulási folyamatra. A tevékenykedés során jobban megismerik önmaguk és társaik képességeit, ezáltal könnyebben el tudják fogadni saját nehézségeiket és a többi gyermek egyedi tulajdonságait. A közös cél elérése pedig összekovácsolja a csapatot.

A felfedezés, cselekedtetés témáját érdemes a gyermekek érdeklődéséhez igazítani, így könnyebben elérhető, hogy lelkesen vessék bele magukat a „munkába”, fantáziájuk meginduljon újabb ötletekkel gazdagítva a tevékenységeket, melyeket korábbi tudása és tapasztalata táplál. Az óvodás gyermeket belső motívumai vezérlik, a tudásért, a tudás megszerzésének örömeért tanul. A motiváció is hatékonyabb, ha az elsajátítandó tudáselemek egybeesnek a gyermek kíváncsiságának tárgyával.⁴³ Például, ha a dinoszauruszokat kedveli a csoport nagy része érdemes kihasználni ennek fejlesztési lehetőségeit. Ha a gyermekek homokvárat építenének fogjunk egy lapátot és segítsünk felépíteni közösen, ássuk ki a vizesárkot, figyeljük meg együtt, hogy szívja magába a homok a vizet, hogy változik sárrá. Ha a testünk témakörében az érdekli a gyermekeket, mi van belül (5. kép), miért ne mutathatnánk meg nekik?

⁴² Kiss Papp Csilla: Vizuális tehetséggondozás, 93.

⁴³ Körmöci Katalin: *A személyes bánásmód kézikönyve*, Sprint Kft., 2018, 121.

6. kép: Képek megvalósult projektekből, témahetekből_ Saját fotók

ZÁRÓ GONDOLATOK

A sikerérzésnek motiváló ereje óriási, a legelemibb érzések egyike. Amikor sikerül a célunkat elérni, eredménye van a munkánknak, mi is boldogok vagyunk, ilyenkor akaratunk szinte szárnyra kap és örömmel vetjük bele magunkat újra és újra a munkába. Ezzel a gyermekek sincsenek másként.⁴⁴ Az önmegvalósítás érzése alapszükségletként jelenik meg az óvodás gyermekek esetében különösen. „Tevékenységekben éli meg a gyermek az alkotás és a felfedezés vágyát, a teljesítmény örömét, az önkifejezés szépségét. Érezhető ez az örömteli élmény a szabad tevékenységek választásában, magában az alkotás menetében – lázában – és a

⁴⁴ Zukovits Imre: *Az aktivitás serkentő tényezői az oktatásban*, Tankönyvkiadó Vállalat, 1972, 132.

megvalósítás katartikus élményében is.”⁴⁵ A siker újabb sikert szül, hiszen a belső motiváció ösztönzi a gyermeket olyan elfoglaltságok keresésére, melyben újra megélheti a hatékonyság érzését, ez adja az erőt, hogy a nehézségek ellenére legyen kitartása céljai eléréhez, a hibák, kudarcok ellenére újra és újra próbálkozzon. A tehetség kibontakoztatása fáradságos feladat és folyamatos kitartást, elkötelezettséget kíván a gyermektől, ha elegendő pozitív beidegződése van saját képességeiről, a sikeres megküzdés élményét újra és újra átélte, ezek az élmények segítik őt abban, hogy legyen kitartása végighaladni az útján. A gyermekek állandó tevékenységben tartásra és a megfelelő környezet kialakítása az alapja az óvodai tehetséggondozásnak.

IRODALOM

- Bayley, Nancy: Mental growth in young children, in Whipple, Guy Montrose (Ed.): *The thirty-ninth yearbook of the National Society for the Study of Education: Intelligence: Its nature and nurture, Part 2, Original studies and experiments*, Public School Publishing Co, 1940, 11-47. <https://doi.org/10.1037/11228-002>
- Czeizel Endre: A tehetség genetikai alapjai, in Balogh László (szerk.): *A tehetség felismerése és fejlesztése (Kézikönyv a tehetséggondozás gyakorlatához)*, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, 2011, 26-49.
- Csermely Péter: Mikor értékes valaki, ha fiatal? Avagy: Eszmefuttatás a magyar jövő építéséhez szükséges készségtár néhány eleméről, *Fordulópont*, XIII. évf., 2011/1, 21–32.
- Csikszentmihályi Mihály: *Tehetséges gyerekek - Flow az iskolában*, Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2010.
- Füllér Gizella: Tehetséggondozás korai gyermekkorban?!, *Iskolakultúra*, IX. évf., 1999/3, 32-38.
- Gertheis Piroska: *A zenei tehetség korai megjelenése az élettrajzokban*, 2009.
- Gross, Miraca: Small poppies: Highly gifted children in the early years, *Roeper Review*, XXI. vol., 1999/3, 207–214. <https://www.davidsongifted.org/gifted-blog/small-poppies-highly-gifted-children-in-the-early-years/>
- Gyarmathy Éva: Matematikai tehetség. *Új pedagógiai szemle*, LII. évf., 2002/5, 110-115.
- Gyarmathy Éva: Képzőművészeti tehetségek. *Új Pedagógiai Szemle*, 2002, LII. évf., 2002/6, 50–55. <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00061/2002-06-lk-Gyarmathy-Kepzomuveszeti.html>
- Gyarmathy Éva: Csodagyerekek és a tehetség, 2005, <https://lelekbenotthon.hu/2005/04/gyarmathy-eva-csodagyerekek-es-a-tehetseg/> (Letöltés: 2024. június 25.)
- Györgyi Bajka: Európai készségkörkép: melyek a legkeresettebb XXI. századi készségek? 2024, <https://epale.ec.europa.eu/hu/blog/europai-keszsegkorkep-melyek-legkeresettebb-xxi-szazadi-keszsegek> (Letöltés: 2024. június 30.)
- Harmatiné Olajos Tímea: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*, Didakt Kiadó, Debrecen, 2011.

⁴⁵ Körmöci Katalin: *A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában*, Flaccus Kiadó, Budapest, 2019, 40.

- Hollingworth, Leta Stetter: *Children above IQ 180*, Arno Press, A New Yourk Times Compony, New York, 1975.
- Holop Szilvia „Játsszunk matematikát, 2013, <http://www.batorkesziazalap.com/index.php/oktatasugy/ovisarok/333-jatsszunkmatematikat> (Letöltés: 2024. május 01.)
- Horváth Attila: *Kooperatív technikák, Hatékonyság a nevelésben*, OKI Iskolafejlesztési Központ, Nagy-Gáspár Kft. Budapest, 1994.
- Kiss Papp Csilla: Vizuális tehetséggondozás, in Mező Ferenc – Kiss Papp Csilla – Subicz István: *Képzőművész tehetségek gondozása*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010, 53–114.
- K. Nagy Emese: *Gondolkodásfejlesztés táblajátékkal*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2014.
- Körmöci Katalin: *A személyes bánásmód kézikönyve*, Sprint Kft., 2018.
- Körmöci Katalin: *A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában*, Flaccus Kiadó, Budapest, 2019.
- Landau, Erika: *Bátorság a tehetséghez*, Calibra Kiadó, Budapest, 1997.
- Nagy Jenőné: *Tehetségigérek gondozásának elmélete és gyakorlata, Módszertani könyv óvodapedagógusoknak*, "Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel" sorozat 6. száma, Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete, Szolnok, 2012.
- Perlai Rezsőné: *Erkölcsei nevelés az óvodában, Az óvodások viselkedéskultúrája*, Flaccus Kiadó Kft, 2014.
- Petriné Feyér Judit: A tehetséges gyermek, tanuló, in Falus Iván (szerk.): *A didaktika kézikönyve - Elméleti alapok a tanítás tanulásához*, Akadémiai Kiadó Zrt, 2023.
- Pintér Klára: Játsszunk Dienes Zoltán Pál logikai készletével!, 2012, https://www.jatektan.hu/jatektan/2012_006/pinter_klara.pdf (Letöltés: 2024.május 26.)
- Polgár Judit Sakkalapítvány 2018. <https://www.sakkjatszoter.hu/index.php> (2024. 06. 09.)
- Ranschburg Jenő: *Tehetség és alkalmazkodás*, Saxum Kiadó, 2022
- Sallay Hedvig: Tanári szerepek percepciója: egy általános iskolai felmérés tanulságai. Magyar Pedagógia, XCV. évf., 1995/3-4, 201–227.
- Sebestyén Krisztina – Nagy Balázs – Szabó József Mihály: LEGO® készletekkel való fejlesztés lehetőségei a kora gyermekkori nevelésben. *Gyermeknevelés*, VIII. évf., 2020/1, 68–74. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.1.68.74>
- Silverman, Linda Kreger: The Construct of Asynchronous Development, *Peabody Journal of Education*, LXXII. vol., 1977/3–4, 36–58.
- Takácsné Szabó Melinda: Az óvodai tehetséggondozásban a stimuláló környezet megteremtése a legfőbb feladat! in Kovács Tibor Attila (szerk.): *Tehetségek hite: Hallgatói tanulmánykötet*, L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2019, 27–35.
- Tóth László: *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*, Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2003.
- Turmezeyné Heller Erika: A zenei tehetség felfedezése és fejlesztése in Balogh László (szerk.): *A tehetség felismerése és fejlesztése*, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, 2011, 417–433.
- Uzsálné Pécsi Rita: *A nevelés az élet szolgálata, Az érzelmi intelligencia fejlesztése, A lélek mozgását kísérő nevelés, Felnőttkor, csecsemő- és kisgyermekkor*, Kulcs a muzsikához kiadó, 2010.
- Zukovits Imre: *Az aktivitás serkentő tényezői az oktatásban*, Tankönyvkiadó Vállalat, 1972.

ABSZTRAKT

A tehetséggondozás során is a gyermek teljes személyiségére kívánunk hatni. Az óvodai nevelésben célirányos tehetséggondozás nem történik, nem emelünk ki egyetlen képességet, mint a fejlődés iránymutatóját. A gyermekek képességei már megmutatkoznak ugyan, de előre nem belátható, hogy melyik adottság lehet majd ígéretes. Minden gyermekben fel kell fedeznünk az értékeket, melyekre érdemes építeni. Figyelembe kell vennünk a gyermekek érdeklődését és erre építve újabb tanulási utakat kell biztosítani. A felfedezés, megismerés egyik útja lehet a játékos tevékenységekbe épített tapasztalatszerzés. A gyermek alaptevékenysége a játék, így adott a lehetőség a képességek azonosítására és fejlesztésére is a játéktevékenységen keresztül. A kooperatív tevékenységek szintén alkalmasak erre a célra, mindemellett kiválóan fejlesztik a társas-érzelmi készségeket is. Érdemes ezeket a tevékenységeket rendszeresen alkalmazni oly módon, hogy minden gyermek számára a tanulás örömét tudja nyújtani.

Talent management is also a way of working with the whole personality of the child. In pre-school education, there is no targeted talent management, no single ability is highlighted as a guideline for development. Children's talents are already evident, but it is not possible to predict which talents will be promising. We must discover in each child the values that are worth building on. We must listen to children's interests and build on them to provide new learning pathways. One way of discovering and learning can be through experiential play activities. The child's basic activity is play, so there is an opportunity to identify and develop skills through play activities. Co-operative activities are also a good way of doing this, as well as being an excellent way of developing social-emotional skills. It is worth using these activities regularly in a way that allows all children to enjoy learning.

AFFILIÁCIÓ

Takácsné Szabó Melinda, óvodapedagógus, Újpalotai Összevont Óvoda, Micimackó Tagóvoda. az EKKE NTDI doktorandusz hallgatója (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger)

vagy Károli Gáspár Református Egyetem, Neveléstudomány MA hallgatója – nem tudom melyiket írom most a tanulmányhoz, Önökre bízom.